

Domaniczky Endre*

Dióhéjban a Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet alapítását követő évekről

1. ALAPÍTÁS ÉS NÉVVÁLASZTÁS

2019 tavaszán – mintegy másfél éves előkészítő munkát követően – az akkori igazságügyi miniszter, Trócsányi László új központi hivatal megalapítását¹ jelentette be,² elsősorban a jogalkotás tudományos hátterének erősítése, a gyakorlati kodifikációs tevékenység elméleti jellegű kutatásokkal való kiegészítése céljából.³ Ezt az előkészítő tevékenységet a jogtudósból⁴ miniszterré lett Trócsányi alatt elsősorban a közvetlen irányítása alatt álló Miniszteri Kabinet⁵ végezte,⁶ méghozzá – a miniszter kívánsága szerint – alapvetően összehasonlító jogi vizsgálatok révén.

Innen nézve az Intézet felállítása – amint erre a létesítő kormányrendelet is utalt⁷ – e feladatok intézményesítését jelent-

hette.⁸ A névválasztás pedig – elsődlegesen – e kutatások jelle- gére utalhatott, ugyanis Mádl Ferenc, a jogtudós a 20. század második felében az összehasonlító jogi módszer hazai alkalmazásának egyik emblemikus alakjának számított.⁹ Az e témával kapcsolatos munkásságának jelentős részét még a Magyar Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Intézetének (a továbbiakban: ÁJI) kutatójaként alkotta meg, ahol „[a]lappö- követelménynek számított, hogy jog-összehasonlító alapon kell dolgozni. A másik pedig a történelmi szemlélet. Persze a marxista séma adott volt [...], de ehhez egy csomó műveltségi adalék kapcsolódott.”¹⁰ Trócsányi professzor, aki – évtizedeken keresztül ott dolgozó édesapja révén,¹¹ illetve saját tapasztalatai alapján¹² is – gyerekkorától kezdve közvetlen közlelől láthatta nemcsak az ÁJI működését, hanem azt a szocializmus szürke hétköznapi- jai között valóban a magyar jogtudomány egyik fellegvárává változtató nagy jogásznemzedék¹³ tagjaival is megismerked- hetett, nagy valószínűséggel ezen előképekre is figyelemmel választott nevet az Intézetnek.

* Vezető kutató, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, óraadó (PTE ÁJK Nemzetközi- és Európaijogi Tanszék).

1 Az Igazságügyi Minisztériumhoz a rendszerváltozást követően kötődő háttérintézményekre lásd DOMANICZKY Endre: Az Igazságügyi Minisz- térium szervezeti változásainak áttekintése 1990–2017 között. In: DOMANICZKY Endre: *Határterületeken*. MFI, Budapest, 2021, 13–62. Az IM történetére részletesen lásd ANTAL Tamás: *A Magyar Királyi Igazságügyminisztérium története (1867–1944/45)*. Iurisperitus, Szeged, 2022, és RÉVÉSZ Béla: *Az Igazságügyi Minisztérium története (1944–1990)*. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018.

2 Lásd például: <https://24.hu/belfold/2019/04/25/megalakitja-a-kormany-a-madl-ferenc-osszehasonlito-jogi-intezetet> (2024. 01. 31.), https://hvg.hu/itthon/20190425_Madl_Ferenc_Intezet_alakul (2024. 01. 31.), https://nepszava.hu/3033859_milliardos-befektetessel-alapitottak-meg-a-madl-ferenc-osszehasonlito-jogi-intezetet (2024. 01. 31.).

3 Vö.: „Az intézet munkatársai elsősorban a jogalkotói munkát segítő alkal- mazott kutatásokat végeznek, de távlati feladataik közé tartozik majd a jogszabályok utólagos hatásvizsgálata is – ismertette Trócsányi László.” 2019. 04. 25-i IM közlemény (<https://2015-2019.kormany.hu/hu/igazsagugyi-miniszterium/hirek/madl-ferenc-nevet-viselo-jogi-intezet-letrehozasarol-dontott-a-kormany>, 2024. 01. 31.).

4 Trócsányi László jogászcsaládban született 1956-ban. Jogi tanulmányait 1975–1980 között Szegeden és Budapesten folytatta. Diplomájának megszerzését követően előbb az Országgyűlési Könyvtár, majd az ÁJI munkatársa volt. 1989 óta tanít a Szegedi Tudományegyetem jogi karán. Lásd még 12. lj.

5 Trócsányi minisztersége (2014–2019) idején „a miniszter munkájának és feladatainak ellátása érdekében” létrehozott Miniszteri Kabinet az IM SZMSZ alapján önálló szervezeti egységnek számított, amely két kisebb csoportból: a) Kabinetfőnöki Titkárságból; és b) Miniszteri Tanácsadói Osztályból tevődött össze. A Kabinet élén a kabinetfőnök állt, akit távol- léte vagy akadályoztatása esetén a kabinetfőnök-helyettes helyettesített. Lásd még IM SZMSZ (2014) 6–7., 31–34., 67. §.

6 Vö.: Az Igazságügyi Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 7/2014. (XI. 14.) IM utasítás [a továbbiakban: IM SZMSZ (2014)], illetve azon belül is 6. § f) pont, valamint 2. sz. függelék, 3. a)–c) pontok.

7 Az alaprendelet szerint az MFI-t „a hazai jogalkotás színvonalának to- vábbfejlesztése, nemzetközi megalapozottságának és elismertségének

növelése, a jogszabályok hatályosulásának tudományos igényű vizsgálata, a hazai jogtudományi kutatás és oktatási tevékenység támogatása, vala- mint a nemzetközi jogtudományi kapcsolatok és együttműködés elősegítése érdekében” hozták létre. Vö.: 95/2019. (IV. 25.) Korm. rendelet 4. § (1) bekezdés.

8 Trócsányi később úgy nyilatkozott, hogy az MFI szerkezetének és felada- tainak meghatározásakor nagy hatással volt rá a Svájci Összehasonlító Jogi Intézet (ISDC) struktúrája és működése [Trócsányi László: Nyitó- beszéd (5 éves a Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet. Elhangzott: Igazságügyi Minisztérium, 2024. 05. 30.)].

9 Nyilatkozatában erre a miniszter is utalt: „[...] az intézet névadója, Mádl Ferenc egykori köztársasági elnök e jogterület hazai úttörője volt, az első egyikeként hívta fel a figyelmet az összehasonlító jog fontosságára.” 2019. 04. 25-i IM közlemény (<https://2015-2019.kormany.hu/hu/igazsagugyi-miniszterium/hirek/madl-ferenc-nevet-viselo-jogi-intezet-letrehozasarol-dontott-a-kormany>, 2024. 01. 31.).

10 „Hagyni kell történni a sorsot.” Sólyom Lászlóval beszélget Bódy Zsom- bor és Cieger András (Századvég, 2004/1., 146.).

11 Id. Trócsányi László (1912–1996) az ÁJI-ban szerzett tapasztalatait nem- csak családi és baráti körben osztotta meg, hanem halála előtt egy alapos, történeti forrásértékkel bíró visszaemlékezésben a nyilvánosság számára is elérhetővé tette [ID. TRÓCSÁNYI László: *Jogászi pályafutásom*. Nagy és Trócsányi, Budapest, 1995.] Lásd még ID. TRÓCSÁNYI László: Szemelvé- nyek az Állam- és Jogtudományi Intézet dokumentációs tevékenységé- nek történetéből. *Állam- és Jogtudomány*, 1989/2., 553–562.

12 Trócsányi László 1981–1988 között volt az MTA ÁJI munkatársa. Lásd részletesen Trócsányi László életrajza az SZTE ÁJTK Nemzetközi és Re- gionális Tanulmányok Intézete honlapján, valamint wikipédia-szócikk (2024. 02. 28-i állapot).

13 Ebből az ÁJI-hoz is kötődő nagy jogásznemzedékből Mádl Ferenc mellet- példaként lehetne megemlíteni – többek között – Herczegh Géza (1928–2010), Harmathy Attila (1937–2022), Sárközy Tamás (1940–2020) vagy Sólyom László (1942–2023) nevét is.

2. STRUKTÚRA

„A Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet az Igazságügyi Minisztérium háttérintézményeként, központi hivatalaként működik” – már a megalakulásától kezdve.¹⁴ A központi hivatal – jogszabály szerint – törvény vagy kormányrendelet által létrehozott, miniszter irányítása alatt álló különös hatáskörű központi kormányzati igazgatási szerv.¹⁵ A Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézetet (a továbbiakban: MFI) a kormány a 95/2019. (IV. 25.) Korm. rendelettel (a továbbiakban: alaprendelet) hozta létre.¹⁶

Ebben a kormány meg is határozta a működés alapvető kereteit, a részletszabályok pedig alacsonyabb szinten kerültek kibontásra.¹⁷ Struktúra tekintetében az alaprendelet három fontos megállapítást tesz:

- a) utal az Igazságügyi Minisztérium (a továbbiakban: IM) és az MFI között fennálló kapcsolatra, és kimondja, hogy ennek központi szereplője az igazságügyi miniszter;
- b) rögzíti az MFI vezetőségére vonatkozó minimális előírásokat;
- c) rendelkezik a működéshez szükséges infrastrukturális feltételek ellátásának módjáról.

Míg az alaprendelet csak az MFI belső struktúrájának legfontosabb, alapvető szabályait rögzíti, az alapító a részletszabályokat – a törvényi előírásnak megfelelően – normatív utasításba, szervezeti és működési szabályzatról kiadott (a továbbiakban: SZMSZ) IM utasításba foglalta.¹⁸

3. TEVÉKENYSÉG

Az MFI tevékenységét alapvetően a létrehozásáról szóló kormányrendelet határozza meg, a részletszabályokat pedig – szervezeti egységekre lebontva – miniszteri utasítás (az SZMSZ) tartalmazza. Az alaprendelet az MFI alaptevékenységét a következőképpen foglalja össze:¹⁹

- i. nemzetközi összehasonlító jogi kutatások folytatása, elemzések készítése;
- ii. az igazságügyi miniszter statútumrendeletben rögzített feladatainak megvalósításában való közreműködés;

- iii. jogi szakpolitikai elemzések készítése és publikálása a sikeres, modellértékű jogalkotási megoldásokról;
- iv. nemzetközi szakmai kapcsolatok minél szélesebb körű kiépítése, a nemzetközi összehasonlító joggal foglalkozó tudományos műhelyekkel való együttműködés kialakítása;
- v. tudományos konferenciák és egyéb rendezvények szervezése;
- vi. a jogtudomány fejlesztése érdekében kutatások folytatása, valamint ehhez kapcsolódó publikációs és kiadói tevékenység ellátása;
- vii. együttműködési hálózat fokozatos kiépítése a hazai jogalkotás értékeinek kutatása tekintetében.

A felsorolás ismeretében – az abban található átfedésektől²⁰ eltekintve – egyrészt egyértelműen megállapítható, hogy az MFI egy központi hivatal formájában létrejött kutatóintézet, másrészt az is kiderül, hogy feladatai három alaptevékenység köré csoportosíthatók: a) a kormányzati jogalkotási tevékenység segítése; b) tisztán tudományos munka; c) hálózatépítési tevékenység bel- és külföldön egyaránt.

Ha az alaprendeletet összevetjük a statútumrendelettel²¹ és az akkori SZMSZ-szel, akkor az a)–b) pontok esetében szinte teljes feladatkatalógust kaphatunk. Előbbi esetben ugyanis az MFI – a statútumrendelet alapján – az igazságügyi miniszter valamennyi feladat- és hatáskörének²² gyakorlásához szükséges jogalkotói előkészítő munkában való részvételre felhatalmazást kapott. Utóbbi területen viszont az SZMSZ főosztályi szintre lebontva részletezi a feladatokat.

Fentiek alapján az MFI tevékenysége a 2019 és 2024. május 31. közötti időszakban egy olyan kísérleti projektként írható le, amely egy, a közigazgatási szervezetrendszer részét képező kutatóintézet keretében próbált meg három, az igazságügyi alapfeladatok ellátásához szorosan kapcsolódó tevékenységet ötvözni:

- a kormányzati jogalkotási tevékenység segítésére irányuló *alkalmazott kutatásokat*,
- a tudományos tevékenység körébe tartozó *jogi alapkutatásokat*, valamint
- fenti két tevékenységre építve a kormányzati jogalkotási munka nemzetközi láthatóságának növelésére irányuló *hálózatépítési* (tudományszervezési) tevékenységet.

14 2019. 04. 25-i IM közlemény (<https://2015-2019.kormany.hu/hu/igazsagugyi-miniszterium/hirek/madl-ferenc-nevet-viselo-jogi-intezet-letrehozasarol-dontott-a-kormany>, 2024. 01. 31).

15 Lásd A kormányzati igazgatásról szóló 2018. évi CXXV. törvény (Kit.) 36. § (1) bekezdés.

16 Teljes nevén: a Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet létrehozásáról szóló 95/2019. (IV. 25.) Korm. rendelet.

17 Ezeket részben az államháztartásról szóló 2011. évi CXCV. törvény és annak végrehajtási rendelete alapján készült alapító okirat, részben különböző feladatellátási szerződések tartalmazzák.

18 4/2019. (VI. 28.) IM utasítás a Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet Szervezeti és Működési Szabályzatáról. Ez az SZMSZ 2024. szeptember 6-ig volt hatályban. Az MFI ekkortól hatályos SZMSZ-ét a 7/2024. (IX. 5.) IM utasítás tartalmazza.

19 Részletesen és szövegszerűen lásd a 95/2019. (IV. 25.) Korm. rendelet 4. § (1) bekezdését.

20 Egyes szakaszok [például a 4. § (1) bekezdés a) és c), valamint e) és h) pontok] jelentős átfedéseket mutatnak, ezeket a főszövegben egységesítettem.

21 Az alaprendelet szövegében egészen 2022-ig az akkor hatályos statútumrendelet vonatkozó paragrafusai is szerepeltek [a Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló 94/2018. (V. 22.) Korm. rendelet 111–115. §]. Ez alapján egyértelműnek tűnik, hogy a jogalkotó eredeti szándéka az volt, hogy az MFI az igazságügyi miniszter valamennyi feladatkörének gyakorlásához szükséges jogalkotói előkészítő tevékenységben való részvételre felhatalmazást kapjon.

22 A 2018-as statútumrendelet szerint az igazságügyi miniszter „a Kormány 1. igazságügyért, 2. választójogi és népszavazási szabályozásért, 3. áldozatsegítésért, 4. kárpótlásért felelős tagja”. [94/2018. (V. 22.) Korm. rendelet 109. §]. A 2022-es statútumrendelet szerint az igazságügyi miniszter feladatai bővültek az európai ügyekkel és a fogyasztóvédelemmel [182/2022. (V. 24.) Korm. rendelet 119. §].

A kutatóintézet mind a kormányzaton belüli elhelyezkedésére, mind a névadó személyére tekintettel egy konzervatív jogtudományi műhelyként határozta meg önmagát. Ez részben a nemzetközi kapcsolatok kiépítésére irányuló erőfeszítésekben öltött testet, részben viszont olyan értékválasztást jelentett, amely azonban – a kutatás alapossága és a tudomány szabadsága jegyében – nyitott maradt a kutatott téma szempontjából releváns és fontos, esetleg másfajta eszmerendszerekhez közelebb álló kérdések, vélemények vizsgálatára is.

4. KAPCSOLATRENDSZER ÉS KIADÓI TEVÉKENYSÉG

Az MFI már megalakításától kezdve szerteágazó hazai és nemzetközi kapcsolatok kialakítására törekedett. E tekintetben két fő célcsoportja: *a)* a más országokban működő hasonló intézetek; és *b)* a hazai és külföldi egyetemek jogi karai voltak. Ez utóbbi tekintetében egy 'három körös' módszerrel lehetne meghatározni a kapcsolatépítési kísérleteket.

A 'belső kör' a hazai felsőoktatási intézményeket jelentette, amelyekkel az alapítás pillanatától kezdve kereste a kapcsolódási lehetőségeket az MFI vezetése. A 'közbenső kört' a közép-európai államok, elsősorban a V4-országok felsőoktatási intézményei jelentették. Ezek közül – akár eseti, akár hosszabb távú együttműködés reményében – az MFI országokként legalább egy-két partnerintézetet meg kívánt szólítani.²³ A 'külső kört' a többi európai egyetem jelentette, ahová az MFI – lehetőségeihez mérten – eseti együttműködések alapján, például konferencia-előadások vagy tanulmányok elkészítése révén próbált meg szorosabban kapcsolódni.²⁴

A hazai egyetemekkel és kutatóintézetekkel az MFI több fordulón is kereste az együttműködés lehetőségét. Végül csak a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karával alakult ki mélyebb együttműködés, amely kiterjedt az egyetemi oktatók intézeti munkájának engedélyezésére, illetve közös rendezvények szervezésére is.

Az MFI vezetése a kapcsolatépítést alapvetően három szinten kezdte meg: *a)* a vezetés szintjén, hivatalos formában; *b)* feladatok mentén, kutatói, illetve kutatócsoporti együttműködésekben; *c)* az intézeti kapcsolatépítést kiszélesítve, vagy inkább 'társadalmassítva' (MFI Vándorkonferenciák).

2020-ban ugyancsak az MFI koordinálásában kezdődött meg egy vendégprofesszori hálózat, valamint egy közép-európai tudományos utánpótlásképzés megszervezése is,²⁵ amelynek az elsődleges célja „társégbeli országok közötti összehasonlító jogtudományi kapcsolatok és együttműködés fejlesztése, a régió sajátos nézőpontját az európai jog- és államfejlődés, illetve az európai integráció meghatározó kérdéseiben megjeleníteni képes közép-európai szakmai közösség és tudásbázis megteremtése, valamint a térség fiatal jogász kutatói szakmai előrehaladásának, PhD-képzésének támogatása”.

Részben az alap kutatásokhoz, részben viszont a hálózatépítéshez kapcsolódóan indította útjára az MFI vezetése magyar és angol nyelvű könyvsorozatait, illetve hozta létre saját folyóiratait, valamint társult be más folyóiratok szerkesztésébe, illetve kiadásába.²⁶

Fentiek alapján tehát kimondható, hogy a kapcsolatépítés kezdettől fogva két szálon zajlott az Intézetben. Egyrészt az MFI mint kutatóintézet kapcsolatainak kialakításáról, másrészt pedig egy szélesebb körű nemzetközi tudományos kapcsolatrendszer létrehozásáról volt szó.

Végül érdemes azt is megjegyezni, hogy az MFI az első öt évében – az IM szándékaival megegyezően – a tudományos partnerintézetekkel való kapcsolatépítésre koncentrált. Bár felmerült, de nem konkretizálódott a különböző uniós szervezetekkel való közvetlen kapcsolatfelvétel, amelyet esetleg a kutatási profil valamilyen mértékű módosítása követhetett volna. Ehelyett az MFI ebben az időszakban mindvégig megmaradt a tudományos kutatás és együttműködés talaján. Ennek keretében pedig a tárgyidőszak egy részében (2019–2022 között, illetve 2023-ban) valamennyi kormányzati szerv – de különösen a minisztériumok –, a másik részében (2022-ben, illetve 2024. május 31-ig) pedig jellemzően az Igazságügyi Minisztérium részére végzett kutatásokat.²⁷

5. EREDMÉNYEK

A struktúra, célok és tevékenység áttekintése után érdemes számba venni az eredményeket. Annak ellenére, hogy az MFI éves jelentései számorientáltak, önmagában az elkészített jelentések száma és terjedelme – még ha az adatok imponálóak is – keveset mond az Intézet eredményeiről.

A legnagyobb eredmény ugyanis az alapításkori hármas cél ellátására képes intézmény felállítása és működtetése volt. Ennek megfelelően *a)* a kormányzati jogalkotási tevékenység segítésére irányuló alkalmazott kutatások számbavétele mellett szót kell ejteni *b)* a tudományos alap kutatásokról és *c)* hálózatépítési tevékenységről is.

23 E közép-európai kapcsolatok kiépítése is többlépcsős szisztémában történt. Az MFI kezdettől fogva törekedett arra, hogy ezekből az országokból helyi egyetemet végzett jogászokat is alkalmazzon, akik a joganyag mellett a helyi államszervezet tagozódását is első kézből ismerik. Részben az ő tanácsaik alapján indult meg az egyes országokban a partnerkutatás, később a kapcsolatfelvétel, majd pedig a közös programok kidolgozása és megvalósítása.

24 Ez utóbbi nemzetközi „tapogatódzások” egészen távolra elvezettek, így például az Intézet 2022-ben képviseltette magát – több munkacsoportban is – a paraguayi Asunciónban szervezett Nemzetközi Összehasonlító Jogi Kongresszuson, illetve egyik tagja révén több alkalommal is részt vett referátummal ausztráliai jogtörténeti konferenciákon.

25 Erről lásd bővebben az 1694/2020. (X. 27.) Korm. határozatot a V4+ Professzori Hálózat létrehozásáról és a hozzá kapcsolódó V4+ Junior Program támogatásáról, valamint az ezekkel összefüggő intézkedésekről.

26 Lásd a Nemzetközi Magánjogi Évkönyv 2022., 2023. és 2024. évi köteteit.

27 Am még ebben az időszakban is előfordult, hogy az IM-en keresztül érkeztek külső megkeresések.

Ad a) Az alkalmazott kutatások tekintetében az alapvető adatok táblázatokba foglalva olvashatóak.

Az MFI által elkészített jelentések száma és terjedelme		
Év	Jelentések száma	Jelentések terjedelme (oldalszám)
2019	15	800
2020	42	3 262
2021	34	2 524
2022	60	1 696
2023	87	3 552
2024. május 31-ig	12	717
Összesen	250	12 551

A kutatási jelentéseknek mind a darab-, mind az oldalszáma figyelemre méltó – ám a többi jellegzetességük is említésre érdemes. Az egyes jelentések terjedelme széles skálán ingadozik, a néhány oldalastól a több száz oldal terjedelmű jelentésekig. A mennyiségbeli eltérés oka elsősorban a megrendelői igényekben keresendő, egyes esetekben ugyanis a kutatást igénylő szerv kifejezetten kikötötte, hogy mennyi idő alatt és milyen mélységű kutatást szeretne kézhez kapni. A témák hasonlóan változatosak, a különböző szabványok jogi háttérétől az egyes országcsoportok közjogi rendszerének tematikus összehasonlításáig terjednek. Földrajzi értelemben a legnépszerűbb a közép-európai regionális eltérések bemutatása volt, de időnként – a megrendelő szándékának megfelelően – távoli országok jogrendszerének egyes megoldásait is fel kellett tárni.²⁸

Az MFI által elkészített jelentések száma szervezeti egységek szerinti bontásban (az egy főosztály által elkészített jelentések száma, százalékban)				
Év	Összes jelentés éves bontásban	Közjogi Kutatási Főosztály	Magánjogi Kutatási Főosztály	Nemzetközi és Uniós Jogi Kutatási Főosztály
2019	15	8 (53%)	7 (47%)	0 ²⁹
2020	42	16 (38%)	18 (43%)	8 (19%)
2021	34	12 (35,3%)	6 (17,7%)	16 (47%)
2022	60	35 (58,3%)	13 (21,7%)	12 (20%)
2023	87	38 (43,7%)	32 (36,8%)	17 (19,5%)
2024. május 31-ig	12	5 (42%)	5 (42%)	2 (16%)
Mind-összesen	250	114 (46%)	81 (32%)	55 (22%)

28 Lásd például a különleges jogrendre vonatkozó tanulmánykötetben érintett országokat. NAGY Zoltán – HORVÁTH Attila (szerk.): *A különleges jogrend és nemzeti szabályozási modelljei*. MFI, Budapest, 2021.

29 Később állt fel, a kutatási területéhez tartozó kutatásokat a Közjogi, illetve a Magánjogi Kutatási Főosztály végezte el.

Az egyes jelentések főosztályok közötti megoszlása, amely a fenti táblázatban százalékos bontásban is olvasható, jól visszaigazolta az MFI vezetőségének előzetes várakozásait. A kutatási igények legnagyobb része ugyanis közjogi témákat érintett, de jelentős volt a magánjogi vonatkozású kérdések száma is. Másképpen megfogalmazva: az öt év alatt beérkezett kutatási igények 78%-a (195 kérés) elsősorban hazai köz- vagy magánjogi problémához kapcsolódott, és csupán a kérések mintegy ötödében volt meghatározó a nemzetközi vagy az uniós jogi jelleg.

Az MFI kezdettől fogva nyitott volt valamennyi kormányzati szerv megkeresésére. Ezzel a lehetőséggel számos esetben éltek is a különböző szervek, hiszen a tárgyidőszakban az összes megkeresés mintegy harmada (34%) az Igazságügyi Minisztériumon kívüli szervezettől érkezett.³⁰ Ezekre a kutatási jelentésekre az MFI többször is kapott pozitív visszajelzéseket.³¹

Az MFI által készített jelentések száma megrendelő szerint			
	Igazságügyi Minisztérium	Más kormányzati szerv részére	Több kormányzati szerv közös megrendelése
2019	8	1	6
2020	7	35	0
2021	22	12	0
2022	58	2	0
2023	59	28	0
2024. május 31-ig	12	0	0
Összesen:	166	78	6

Ad b) A tudományos alap kutatások területén külön kell megemlíteni az intézeti és az egyéni eredményeket.

Az MFI részéről alapvető adatként említhető, hogy a tárgyidőszakban a kutatói munkaközössége – az MTMT adatai alapján – 665 intézethez kapcsolódó publikációt készített, ezekre pedig összesen 407 hivatkozás született.³² Az MFI több témában is szervezett konferenciákat vagy képviseltette magát hazai és nemzetközi tudományos összejöveteleken –

30 Ugyanakkor itt figyelemmel kell lenni arra is, hogy az MFI az IM döntése alapján csak a tárgyidőszak egyes részében fogadhatott önállóan külső megkereséseket.

31 Bár a megrendelőktől több alkalommal is érkeztek spontán visszajelzések, az MFI vezetése kezdettől fogva kiemelt figyelmet fordított az utókövetésre. Ennek legfontosabb eszköze a kérdőíves elégedettségmérés, amely a tárgyidőszakban mindvégig magas szintű elégedettséget jelzett.

32 Ezek csak viszonyítási számok, ugyanis az MFI kutatói számos esetben más intézményekhez kapcsolt publikációkat is készítettek.

az ezeken való részvételt az Intézet vezetése rendszeresen támogatja.

Az MFI által szervezett tudományos események száma			
Év	konferenciák (saját és partnerekkel közösen)	Egyéb (beszélgetés, könyvbemutató és webinárium)	Évente összesen
2019	1	0	1
2020 ³³	4	4	8
2021	7	48	55
2022	22	0	22
2023	8	7	15
2024 ³⁴	7	2	9
Mindösszesen	49	61	110

Amint ez a fenti táblázatból látható, az Intézet magyar és angol nyelvű tudományos könyvsorozatokat indított el, és több folyóiratot is alapított. Saját könyvsorozatai közül a legnépszerűbbnek a Mádl Ferenc Intézet Tudományos Közleményei, amelyben a kutatói közösség tagjainak munkái jelennek meg 2020-tól kezdve, illetve a Mádl Ferenc életét és – legfontosabb munkáinak új kiadása révén – munkásságát bemutató könyvsorozat darabjai számítanak.

A kutatói állomány a tárgyidőszakban stabilnak mondható, a jelenleg itt dolgozó kutatók kétharmada az alapítás évében csatlakozott az Intézethez.³⁵ A kutatók döntő többsége különböző – hazai és külföldi – oktatási intézetekben is tevékenykedik,³⁶ így nemcsak a kutatómunkában, hanem az oktatásban, illetve a tudományszervezésben is szerepet vállal.

Végül itt szükséges röviden kitérni az MFI talán legfontosabb tudományos projektjére, amely az Intézet névadója, Mádl Ferenc jogászprofesszor életének és működésének bemutatására fókuszált.

Ez a projekt – amely tulajdonképpen a tárgyidőszak egészében folyamatosan zajlott – alapvetően négy elemből állt: a) dokumentumfilm elkészítése; b) részletes életrajz megírása; c) Mádl professzor legfontosabb munkáinak új kiadása; d) egy Mádl-életrajz elkészítése, amely egyszerre mutatja be a jogtudóst és a köztársasági elnököt. Ezen túlmenően az MFI szerepet vállalt a névadó emlékének ápolásában is, például emléktábla-avatáson való részvétellel,³⁷

33 A Covid-lezárások miatt a rendezvények többsége webinárium formájában került megrendezésre.

34 2024. május 31-ig.

35 A 30 fős kutatói létszámból húszan még 2019-ben érkeztek. 2020-ban három, 2021-ben két, 2022-ben két, 2023-ban két, 2024-ban pedig egy fővel gyarapodott a kutatói közösség.

36 A 34 fős állományból 19 fő óraadóként is kötődik valamelyik felsőoktatási intézményhez. Bár a két kategória között vannak átfedések, az adatok alapján megállapítható, hogy az MFI kutatóinak jelentős része (több mint kétharmada) valamelyik felsőoktatási intézményhez is kötődik.

37 Lásd a Breuer Klára nagykövet asszony koordinálásában és több intézmény részvételével megvalósult emléktábla-avatást Rimaszombatban. Bővebben lásd: <https://mfi.gov.hu/madl-schuster-erdelyi-talalkozo-emlektabla-leleplezes> (2024. 04. 30.).

illetve életrajzi beszélgetés³⁸ vagy külhoni könyvbemutató szervezése formájában.³⁹

A Mádl Ferenc Emléksorozat kötetei		
Év	Mádl Ferenc munkáinak új kiadása	A Mádl-életrajz kötetei
2021	A deliktuális felelősség a társadalom és a jog fejlődésének történetében (szerk.: Veress Emőd)	–
2022	Magyarország első Polgári Törvénykönyve – Az 1959. évi IV. törvény – a polgári jogi kodifikáció történetének tükrében (szerk.: Veress Emőd)	–
2023	Az Európai Gazdasági Közösség joga a vállalatok, beruházások, a tőkepiac, a gazdasági verseny és az állam gazdasági szerepének integrációs szabályozásában (szerk.: Király Miklós)	Mádl Ferenc. Tudós és államférfi (Domaniczky Endre)
2024		Az ismeretlen Mádl Ferenc (szerk.: Domaniczky Endre)

A „Mádl Ferenc – a nemzet elnöke” c. dokumentumfilm⁴⁰ elkészítése mintegy másfél évet vett igénybe, a forgatókönyv alapjául szolgáló kutatásokat a Covid-lezárások hátráltatták. Az MTVA közreműködésével és Kálomista László rendezésében készült filmet az MFI 2022-ben mutatta be a Magyar Tudományos Akadémia Dísztermében. A bemutatón jelen volt Áder János köztársasági elnök és más közjogi méltóságok, valamint a Magyarországon működő diplomáciai képviseltek több tagja is.⁴¹ A megnyitóbeszédet Freund Tamás akadémikus, az MTA elnöke, illetve Martonyi János, a Mádl-életrajz bizottság elnöke tartotta.⁴²

38 Lásd a Gróh Gáspár, a Magyar Szemle főszerkesztője kezdeményezésére megvalósult beszélgetést (Mádl Ferenc emlékest) Királyhelmeceken. Bővebben lásd: www.youtube.com/watch?v=RsEsLcMhums (2024. 04. 30.), valamint a szintén Királyhelmeceken megvalósult Mádl-filmvetítést (<https://mfi.gov.hu/en/lecture-on-the-life-of-former-hungarian-president>, 2024. 05. 30.).

39 Lásd a Mádl-életrajz bemutatóját a Melbourne-ben, a Wantirnai Magyar Központban 2024 januárjában. Szervezés alatt van továbbá egy kanadai könyvbemutató is.

40 Elérhetősége: www.youtube.com/watch?v=HdQrA6tKFqc&t=710s (2024. 05. 15.), angol feliratos változat: www.youtube.com/watch?v=qS_HYe5LLs&t=18s (2024. 05. 15.).

41 Kisfilm a könyvbemutatóról: www.youtube.com/watch?v=eSsAfW0ThBI (2024. 05. 15.), illetve lásd még www.youtube.com/watch?v=ZqgI3ABgUZk&t=67s (2024. 05. 15.).

42 A beszédekért lásd Freund Tamás: www.youtube.com/watch?v=LEr0KoVyyII&t=4s (2024. 05. 15.), Martonyi János: www.youtube.com/watch?v=ZqgI3ABgUZk&t=67s (2024. 05. 15.).

A Mádl-életrajz elkészítése 2019–2024 között zajlott, részben levéltári és könyvtári kutatásokra, részben oral-history interjúkra építve. A feltáró munka keretében feldolgozásra került a Mádl család tulajdonában lévő iratanyag nagy része is. Ennek köszönhetően például előkerült Mádl Ferenc fiatalkori regénye is,⁴³ illetve lehetőség nyílt a mintegy 200 tételből álló amerikai ösztöndíjas időszakában készült magánlevelezés feldolgozására is.⁴⁴ Az életrajz teljes, 1300 oldalnyi szövege két kötetbe rendezve jelent meg 2023-ban, illetve 2024-ben. A könyvek megjelenését jelentős érdeklődés kísérte. Az első kötet bemutatója a Sándor-palotában került megrendezésre, de jelentős volt a külföldi érdeklődés is.⁴⁵

Mádl Ferenc jogtudósi életműve máig meghatározó jelentőséggel bír a magyar jogtudományban. Ennek köszönhetően került sor – Veress Emőd, illetve Király Miklós professzorok gondozásában – legfontosabb műveinek új kiadására.

A kétnyelvű (magyar–angol) Mádl-életrajz⁴⁶ egyszerre állít emléket a tudósnak és a politikusnak. Az emlékközlő célja, hogy képanyag és rövid kísérőszövegek segítségével közelebb hozza Mádl Ferencet az érdeklődőkhöz. Az emlékközlő kialakítása és feltöltése átfogta a tárgyidőszak egészét, és a projekt csupán a közelmúltban, 2024 májusában zárult le.

Fontos kiemelni ugyanakkor, hogy a Mádl-életmű feltárása több, a névadó személyén túlmutató tanulságot is tartogat. Egyrészt a Mádl-életmű gazdagsága megmutatta, hogy valamennyi köztársasági elnöki hagyaték összegyűjtése és feldolgozása állami közreműködést és forrásokat igényel, ezek hiányában ugyanis a hagyatékok szét fognak hullani és el fognak kallódni, és velük a magyar múlt egy-egy darabja fog elveszni.⁴⁷ Másrészt Mádl tudományos pályafutásának felívelése mögött szükséges volt meglátni a tehetséges jogtudósok több nemzedékét is, akiknek a munkássága Mádléhoz hasonló mélységű feltárást és feldolgozást igényel. Mádl és pályatársai ugyanis kétségkívül átlag feletti tehetséggel rendelkeztek, de a szárnyakat a szocialista jogtudomány nagy alakjai – Szabó Imre, Eörsi Gyula, Világhy Miklós és mások – adták rájuk. A tehetségek legfontosabb gyűjtőhelyét pedig egy tudományos műhely képezte: az Állam- és Jogtudományi Intézet, ahol politika helyett több területen is a szakmai előírások és a nemzetközi szintnek való megfelelés szándéka alakította a követelményeket. Vagyis nemcsak egyéni jogtudósi életművekről, hanem a magyar jogtudomány 1945 és 1989 közötti céljairól és (kollektív) eredményeiről is érdemes lenne illő módon megemlékezni.⁴⁸

Az MFI által meghatározott alapvető kutatási irányok között kell továbbá megemlíteni egyes tételes jogi témákat is, amelyek később részben nemzetközi kutatási együttműködések tárgyává is váltak. Ilyenek a különböző családjogi, migrációs és egyes uniós témák.

Ad c) Végezetül röviden meg kell emlékezni a hálózatépítési munka eredményeiről is. Az ezzel kapcsolatos adatok az előző, Kapcsolatrendszer c. fejezetben részletesen olvashatóak. Itt csupán azt szükséges hangsúlyozni, hogy e tevékenység megalapozása egyértelműen az MFI-hez köthető.

6. ÖSSZEGZÉS – JÖVŐKÉP ÉS FEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEK

A fentiekben egy rövid áttekintést igyekeztem adni a Mádl Ferenc Intézet szerkezetéről, működéséről, céljairól és eredményeiről az alapítást követő első öt évben. Az utolsó fejezetben a lehetséges fejlesztési irányokról, vagyis a jövőkép néhány aspektusáról is szó esik majd, alapvetően azonban a tárgyidőszak mérlegének megvonására koncentrálok.

A korábban írtak alapján egyértelműen megállapítható, hogy az MFI-nek nemcsak az alapító miniszter elképzeléseit sikerült megvalósítania, hanem az elvárhatónál jóval meszebbre jutott.

A tárgyidőszak legfontosabb célkitűzése természetesen az alapozó, szervezetépítési munka volt, ennek során azonban az Intézet vezetése előnyösen használta ki az MFI legfontosabb ismertetőjegyét, azt, hogy afféle 'hibrid struktúraként' egyszerre volt jelen a közigazgatásban és a tudományos, egyetemi közegben is. Ennek köszönhetően képes volt arra, hogy egyidejűleg folytasson alkalmazott és alaputatásokat, illetve végezzen tudományszervezői, tudományos hálózatépítési tevékenységet. Ennélfogva, miközben – folyamatosan határidőben – készítette a kormányzati munkát segítő előkészítő anyagait, a tudományos munkában – kormányzati szempontból kiemelt tételes jogi, illetve határterületi (elsődlegesen jogtörténeti)⁴⁹ témákban – is jelentős eredményeket tudott felmutatni. Harmadrészt a tudományszervezési (hálózatépítési) területen is komoly előrehaladást ért el. Ugyancsak itt, a tudományos és a hálózatépítési tevékenység metszéspontjában említhetőek az MFI könyvsorozatai és folyóiratai, amelyek megindításuk óta egyrészt a saját kutatói közösség idegen nyelvű publikációs fórumaként, másrészt viszont a közép-európai tudományos együttműködés kommunikációs csatornáiként működnek.⁵⁰

43 MÁDL Ferenc: *Akik köztünk vannak...* Kézirat. Budapest, 1954–1955. A könyvről bővebben lásd DOMANICZKY Endre: Mádl Ferenc kisregényének pécsi vonatkozásai. In: DOMANICZKY Endre (szerk.): *Az ismeretlen Mádl Ferenc. Írások tőle és róla*. MFI, Budapest, 2024, 201–222.

44 Részletesen lásd DOMANICZKY (2024) i. m. 59–106.

45 Így 2024 elején az ausztráliai Melbourne-ben is tartottunk könyvbemutatót, de érkezett megkeresés Kanadából is.

46 Elérhetősége: <https://madlferenc.hu>

47 Erre bővebben lásd DOMANICZKY Endre: *Néhány gondolat a köztársasági elnöki hagyatékok gyűjtése és megőrzése érdekében*. In: Domaniczky Endre (szerk.): *Az ismeretlen Mádl Ferenc. Írások tőle és róla*. MFI, Budapest, 2024, 251–260.

48 Ennek a vizsgálatnak az egyes elemeit már a Mádl-életrajz tartalmazza, ahogy ezt Gróh Gáspár kritikájában éles szemmel meg is állapította. GRÓH Gáspár: *Civilből államférfi – Monográfia Mádl Ferencről*. *Magyar Szemle*, 2023/9–10., 35–45.

49 Lásd a Mádl-hagyaték feldolgozására irányuló komplex kutatásokat.

50 Az MFI által létrehozott periodikák jelentőségét és minőségét mutatja, hogy Kovács Bálint Guillermo Aguilar-Alvarez Emlékdíjat nyert tanulmánya a *Central European Journal of Comparative Law* c. folyóiratban jelent meg (Kovács Bálint: *Watch for the Ripples, Not Just the Splash: How the EU Position on Investment Arbitration Has Affected the Enforcement of Awards*. *Central European Journal of Comparative Law*, 2022/1., 137–160. Bővebben lásd: <https://mfi.gov.hu/guillermo-aguilar-alvarez-emlekdijjat-kapott-kovacs-balint-az-intezetunk-kutatoja> (2024. 05. 25.).

Mindeközben az Intézet nemcsak a saját kutatói állománya tudományos előmenetelét támogatta, hanem jelentős energiát fordított egy új, közép-európai szemléletű jogászgeneráció kiképzésére, továbbá egy közép-európai jogtudományi műhely létrehozására is.

Mindezek alapján egyértelműnek tűnik, hogy az MFI tárgyidőszakban végzett tevékenysége egyrészt úttörő jelle-

gűnek, másrészt szerteágazónak, harmadrészt pedig – több tekintetben is – példaértékűnek mondható. A jövő tehát biztos alapokon épülhet tovább – akár az eddig kitaposott úton, akár kisebb vagy nagyobb módosításokat követően – új irányokba is.